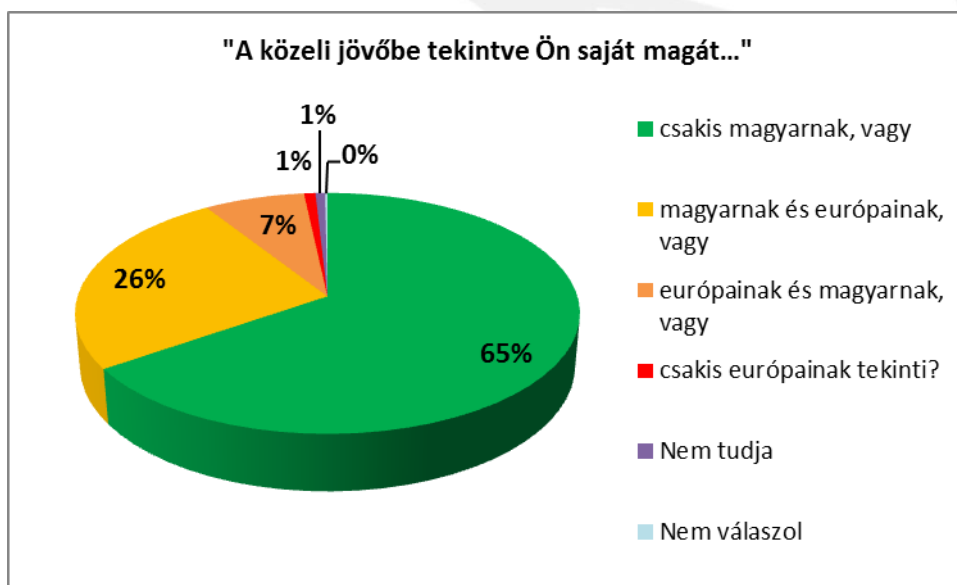

Nemzeti és európai identitás az Iránytű Intézet 2014. márciusi közvélemény-kutatásának tükrében

Közvélemény-kutatásunk március 21-25. között zajlott 1000 fő telefonos megkeresésével. A kutatás mintája megyei szintről épült fel, a megyei népességeloszlásokon keresztül nemi arányok/korszerkezet, iskolai végzettség, valamint településméret (lakóhely) szerint reprezentálja Magyarországon felnőtt lakosságát.

I. A nemzeti és az európai identitás kölcsönviszonya

Megkérdeztük az emberektől, hogyan vélekednek, miként viszonyulnak a nemzethez és Európához, mint kollektív identitásképző tényezőkhöz.

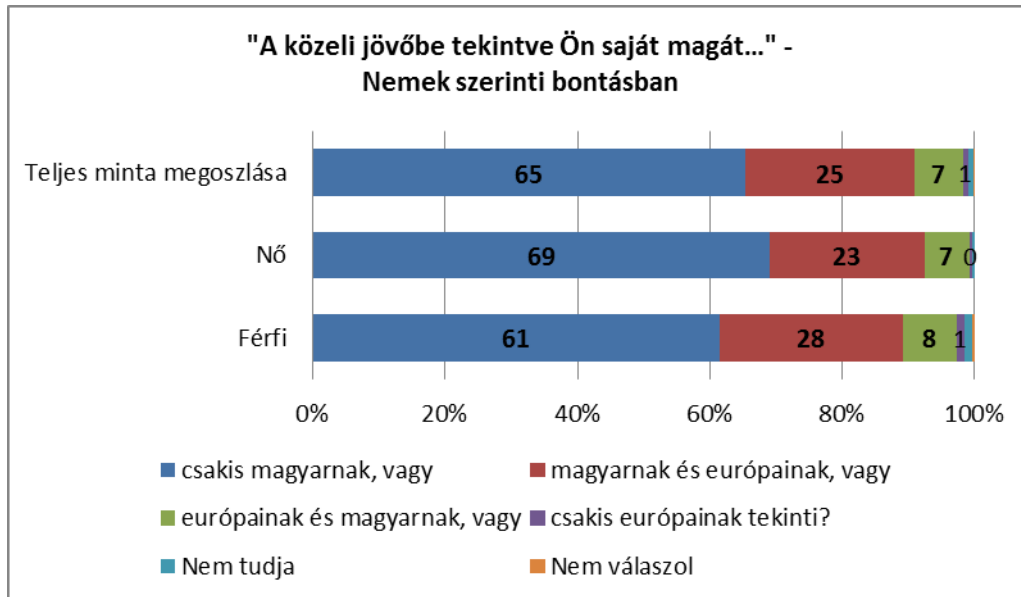

Függetlenül a „magyar”, illetve „európai” fogalom tartalmának (mit értenek a válaszadók a „magyar” és az „európai” kategória alatt, illetve e gondolati konstrukciókat milyen kritériumokkal határozzák meg, milyen asszociációkkal vegyítik) mélyreható vizsgálatától¹, a megkérdezettek csaknem kétharmada (65%) „a közeli jövőbe tekintve” önmagát „csakis magyarokként” határozza meg, míg további 26 százalék elsődlegesen magyarnak, s csak azután európainak mondja magát. A kettős identitás másik formációja, az elsődlegesen európai, s csak azután magyar önmeghatározás a válaszadók 7 százalékánál fordult elő. Kizárólagos európai

¹ 2013 nyarán az Iránytű Intézet egy nagymintás empirikus kutatás során ezt a tényezőt is górcső alá vette. A tanulságokat a II. fejezetben ismertetem.

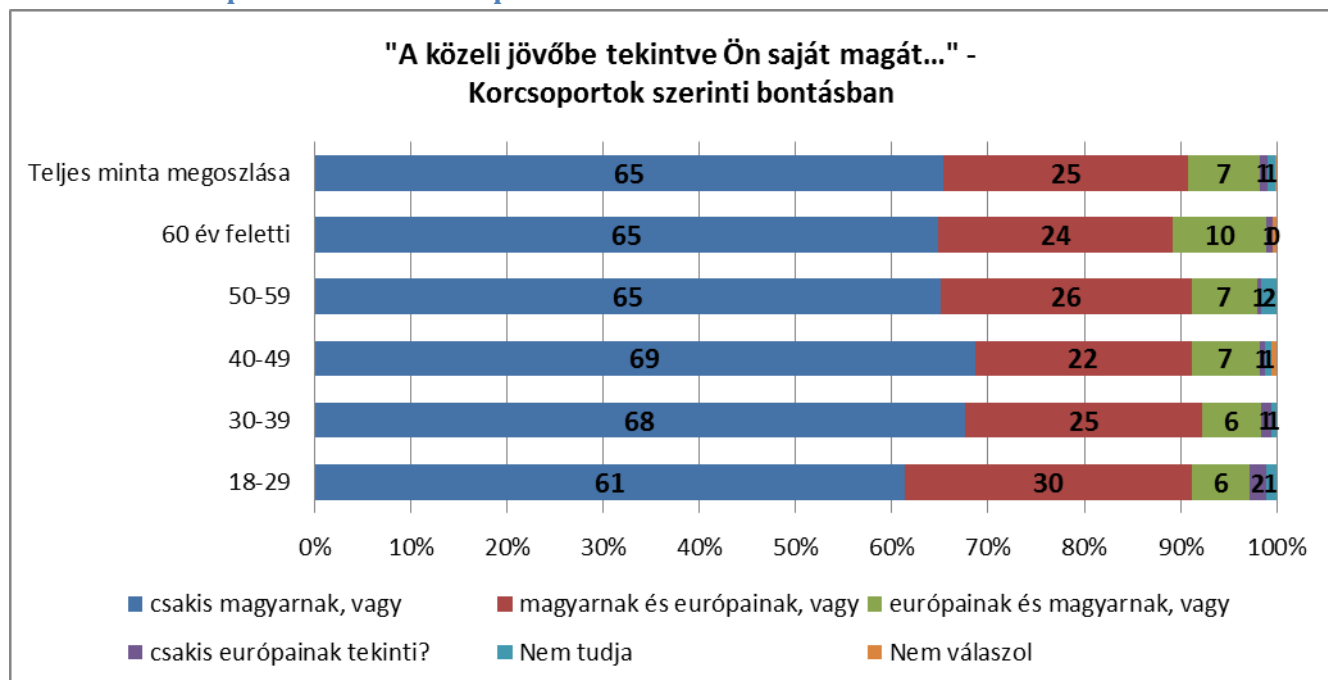
identitással a megkérdezettek mindössze 1 százaléka rendelkezett. Szintén 1 százalék volt a kérdést megítélni nem tudók aránya.

Nemzeti és európai identitás nemek szerinti bontásban

A nők között szignifikánsan (8 százalékponttal) magasabb az önmagukat „csakis magyarnak” vallók aránya, mint a férfiaknál. A férfi megkérdezettek között ennek megfelelően 5 százalékponttal magasabb a dominánsan magyar kettős identitásúak aránya, mint a nőknél, ráadásul a férfiaknál a „csakis európai” önmeghatározásúak, illetve a kérdést megítélni nem tudók aránya is elérte az 1-1 százalékot.

Nemzeti és európai identitás korcsoportok szerinti bontásban

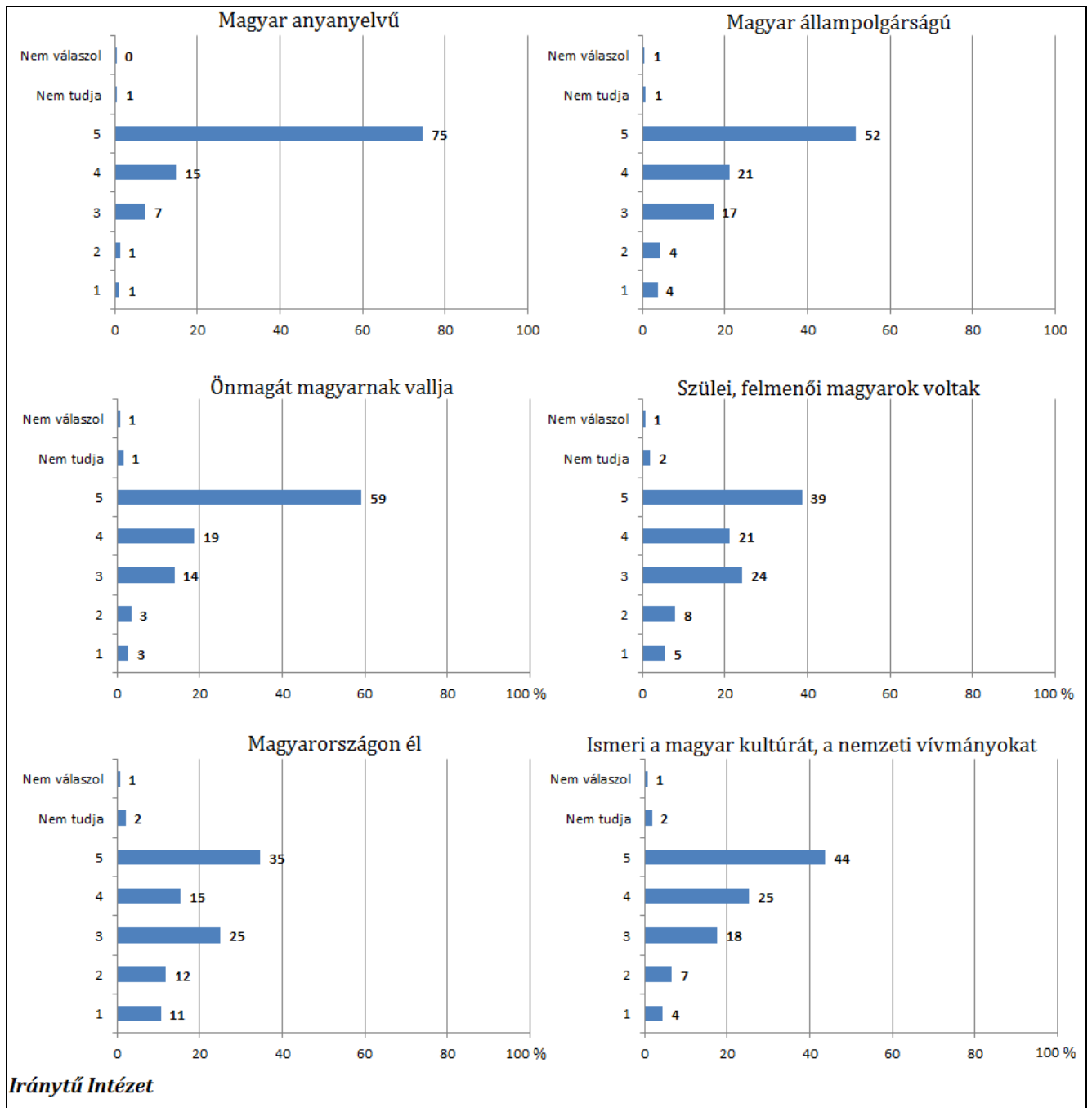

Miként a halmozott sávdiaagramon is látható, éles különbség nem tapasztalható a különböző korcsoportok között az európai, illetve nemzeti önmeghatározás viszonylatában. A 18-29 éves korcsoportban képviselik a legnagyobb arányt a magukat elsősorban magyarok, másodsorban európaiak valló kettős identitásúak (a kizárólagos nemzeti identitásúak köre szűkebb), s ugyancsak ebben a korosztályban fordul elő arányait tekintve a legtöbb, 2% kizárólagos európai identitású válaszadó. Az önmagukat „csakis magyarok” vallók aránya a 40-49 év közötti, valamint a 30-39 év közötti megkérdezettek körében a legmagasabb (a teljes minta vonatkozó arányszámánál 3-4 százalékponttal magasabb). A legnagyobb eltérés a 18-29 év közötti, valamint a 40-49 év közötti korcsoport között figyelhető meg: míg az előbbieket körében 69% a magukat „csakis magyarok” vallók aránya, utóbbinál 8 százalékponttal kevesebb, ugyanakkor a 18-29 év közötti korcsoportban 8 százalékponttal többen vallják magukat elsősorban nemzeti, másodsorban európai önmeghatározásúnak.

II. A „magyar”, illetve az „európai” fogalomkategóriák tartalma a közvélekedés tükrében

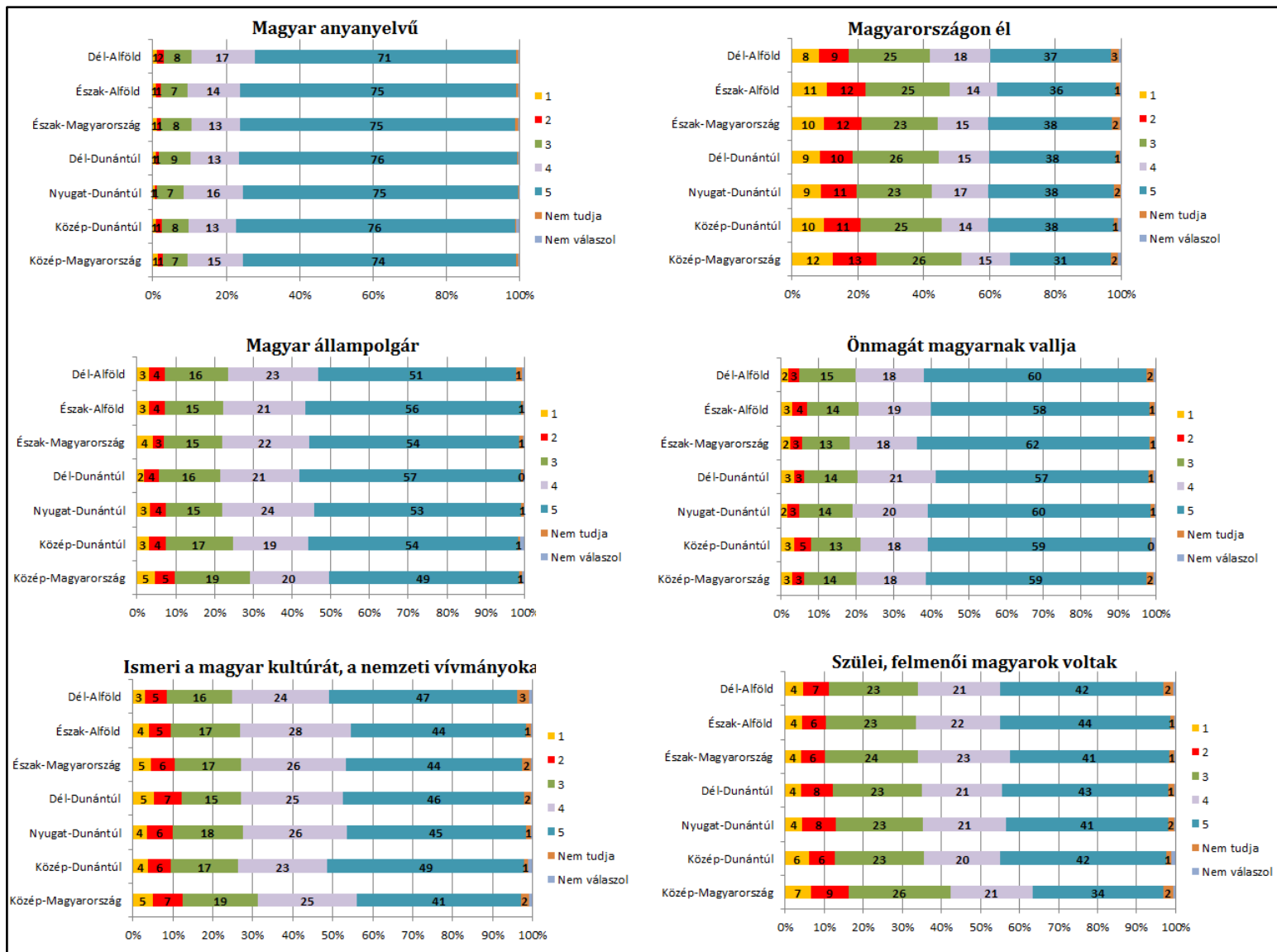
Az egyik kérdés így hangzott: „Kérjük, egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelje, az alábbi tényezőket milyen mértékben tekinti a magyar nemzethez való tartozás jellemzőinek! Az 1-es a „legkevésbé”, az 5-ös a „leginkább” értéket jelöli.” A válaszadóknak a következő tényezőket kellett fontosság szerint értékelniük: 1.) magyar anyanyelvű, 2.) magyar

állampolgárságú, 3.) önmagát magyarnak vallja, 4.) szülei, felmenői magyarok voltak, 5.) Magyarországon él, 6.) ismeri a magyar kultúrát, a nemzeti vívmányokat. A válaszok megoszlását a következő diagram szemlélteti.

Miként a fentebbi ábrán is látható, a válaszadók a legkiemeltebb („5-ös érték”=„leginkább”) helyen a magyar anyanyelvűséget említették, ugyanakkor kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak az önmeghatározásnak/magyar identitásnak („önmagát magyarnak vallja”) is. A kulturális dimenzió („ismeri a magyar kultúrát, a nemzeti vívmányokat”) szintén erősnek bizonyult, míg a vérségi (származási) tényező

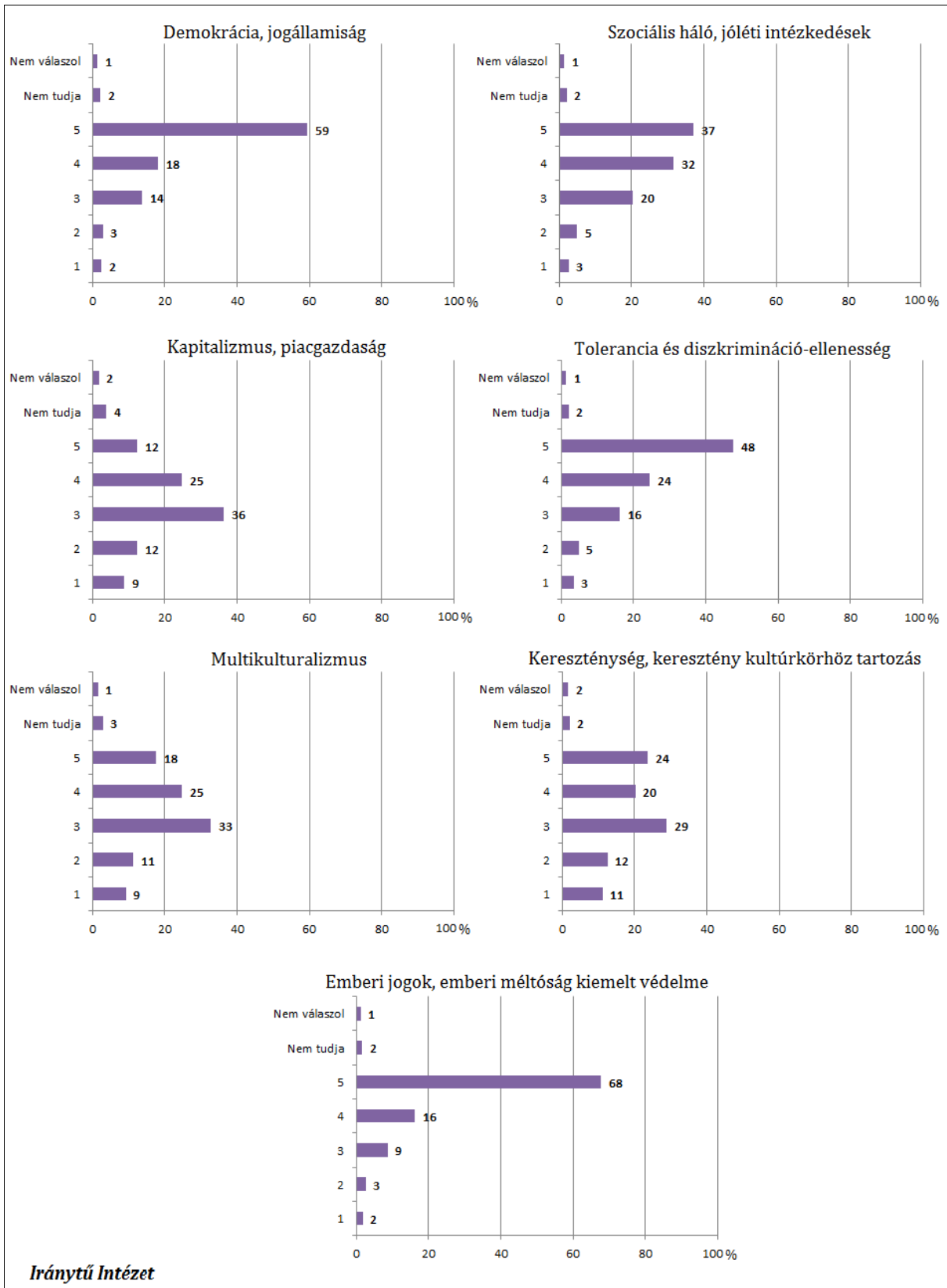
közepesen erősnek, a territoriális dimenzió („Magyarországon él”) pedig a többi szemponthoz képest inkább gyengének (az „5-ös” és „4”-es értékelések együttes aránya csupán 50 százalékot tett ki). Érdekes, hogy a területi, az állampolgársági, a nyelvi-kulturális, a vérségi-származási szempontok, valamint a magyar öntudat milyen

mértékben képesek árnyalni a vizsgált kérdést. E szempontokkal összevetve érdemes megjegyezni, hogy a második Orbán-kormány alatt a külhoni magyarok számára lehetővé tett kedvezményes honosítási eljárás a magyar nyelvtudást és legalább egy magyar állampolgárságú felmenő igazolását követeli meg.

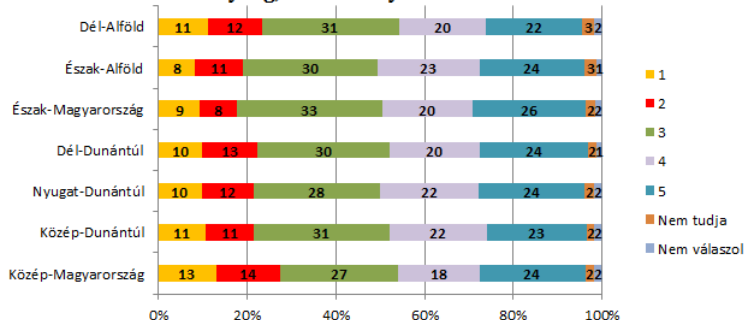
A fentebbi ábrák a „magarság” egyes ismérveivel kapcsolatos kutatási eredményeket mutatják régiók szerinti bontásban.

Az „európaiság” fogalmának szubsztanciáját vizsgálva a következő kérdést tettük fel: *„Kérjük, egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelje, az alábbi tényezőket milyen mértékben tekinti az „európaiság” közös alapjainak! Az 1-es a „legkevésbé”, az 5-ös a „leginkább” értéket jelöli.”* A „európaiság” következő ismérvei szerepeltek a válaszpanelekben: 1.) demokrácia, jogállamiság, 2.) szociális háló, jóléti intézkedések, 3.) kapitalizmus, piacgazdaság, 4.) tolerancia és diszkrimináció-ellenesség, 5.) multikulturalizmus, 6.) kereszténység, keresztény kultúrkörhöz tartozás, 7.) emberi jogok, emberi méltóság kiemelt védelme. A válaszadók értékeléseit a következő diagramon láthatjuk.

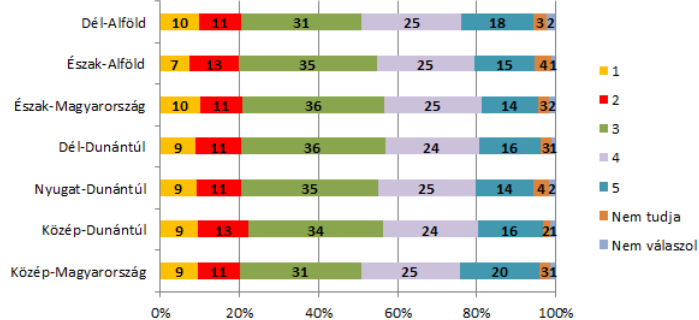

Miként a fentebbi ábrán is láthatjuk, a válaszadók mindenekelőtt az „emberi jogok, emberi méltóság kiemelt védelme”, a „demokrácia, jogállamiság”, valamint a „tolerancia és diszkrimináció-ellenesség” értékeket kapcsolták az „európaiság” fogalmához. Ezek valóban az ún. alapvető értékek közé sorolhatók az Európai Unióban, melyeket az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSz.) második cikke is nevesít.^{VI} A piaci (gazdasági) dimenzió menti megközelítés kapcsán elsősorban a „szociális háló, jóléti intézkedések” jellemzőt tartották a válaszadók karakteres európai értéknek, noha a gazdasági, illetve a kulturális dimenzió menti megközelítés már jóval kevésbé hangsúlyosnak bizonyult.

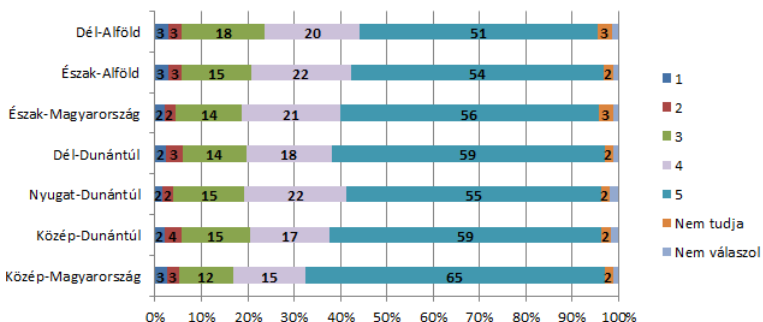
Kereszténység, keresztény kultúrkörhöz tartozás

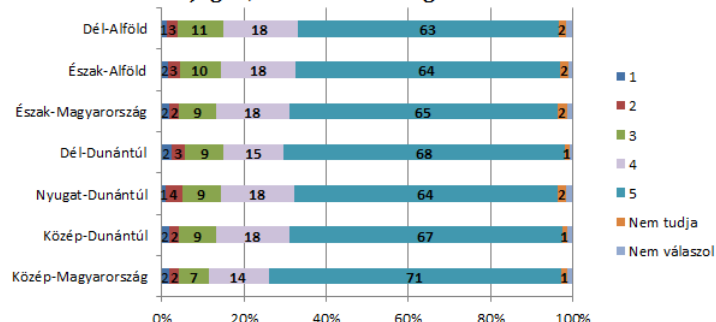
Multikulturalizmus

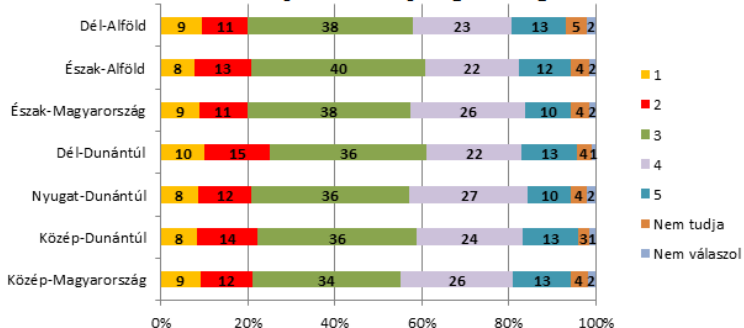
Demokrácia

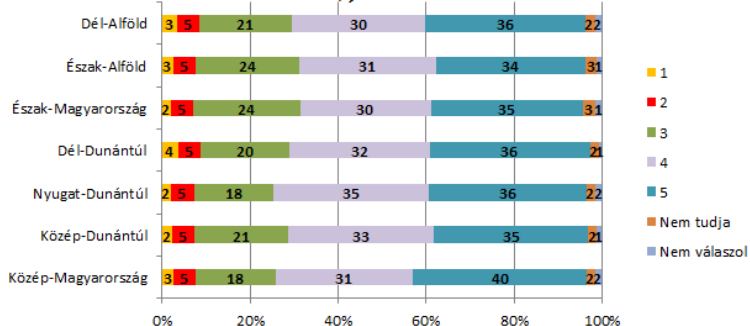
Emberi jogok, emberi méltóság kiemelt védelme

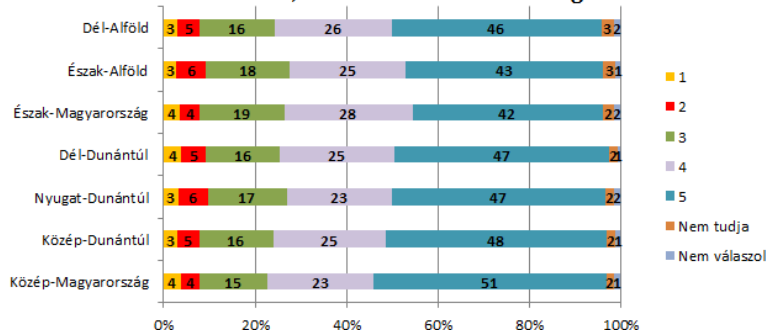
Kapitalizmus, piacgazdaság

Szociális háló, jóléti intézkedések

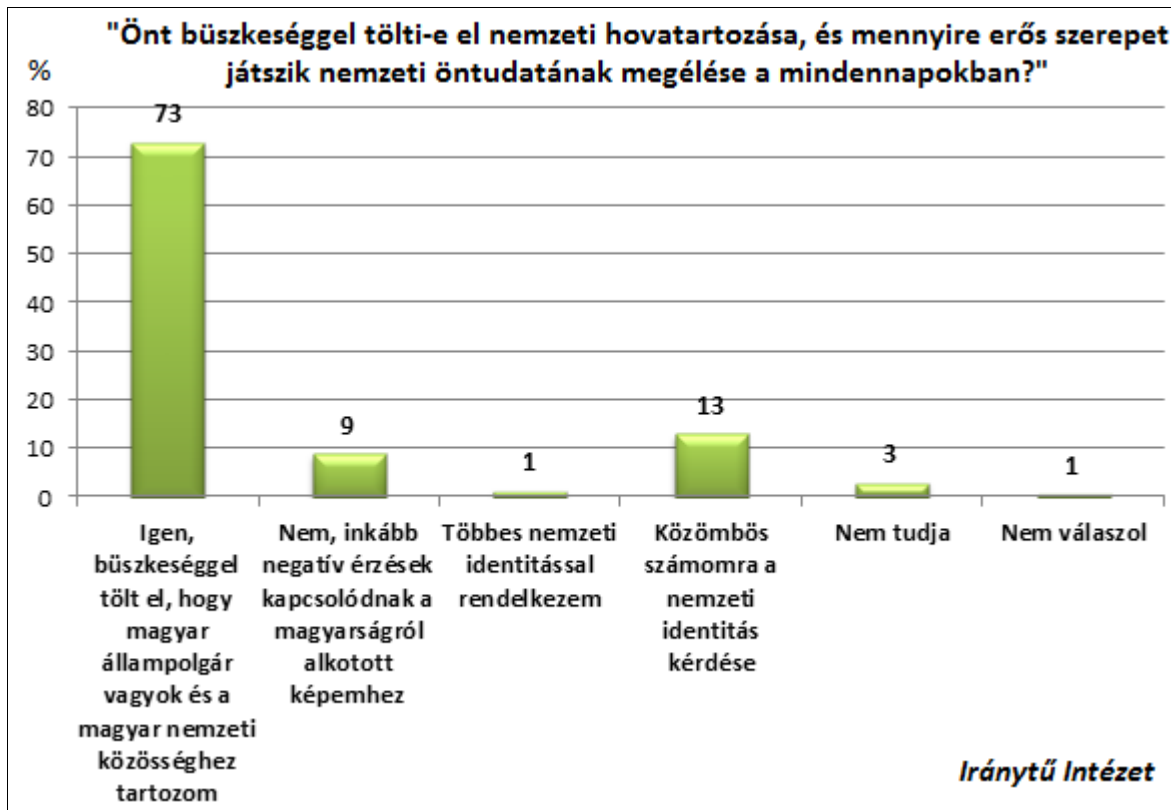

Tolerancia, diszkrimináció-ellenesség

A fentebbi ábrák az „európaiság” egyes ismérveivel kapcsolatos kutatási eredményeket mutatják régiók szerinti bontásban.

A nemzeti öntudat erőssége szempontjából szintén nem elhanyagolható tényező a nemzeti büszkeség kérdésköre. Ezt az egyén szintjén igyekeztünk vizsgálni, amikor kikértük a választók véleményét, mennyire büszkén (magyar) nemzeti hovatartozásukra, illetve miként élik meg azt a mindennapokban.

A magyar identitásukra büszke válaszadók aránya az összes megkérdezett közel háromnegyedét teszi ki (73 százalék), tehát meghatározó súlyt képviselnek. 13 százalékra mértük azon válaszadók arányát, akik számára közömbös tényező a nemzeti hovatartozás kérdése. A teljes minta alig tizedét (9 százalék) tette ki azok aránya, akiket inkább negatív érzésekkel tölt el a magyarsághoz való viszony. Érdeemes megjegyezni, hogy többes nemzeti identitásról csupán a megkérdezettek 1 százaléka nyilatkozott (ami meglehetősen alacsony érték), így valószínűsíthető, hogy a többes nemzeti identitással rendelkezők (általában gyakoribb azon válaszadóknál, ahol valamelyik felmenő nem magyar nemzetiségű, és ez tudatosul a következő generációkban is, melyek adott esetben őrzik, ápolják a nem magyar ágról hozott nemzeti hagyományokat, kultúrát) inkább a többi válaszpanel nyújtotta kategóriába sorolták be magukat. Logikailag nem

tekinthető ellentmondásnak sem, hiszen egy többes nemzeti identitással rendelkező polgár is lehet büszke magyarságára, vagy épp ellenkezőleg, de előfordulhat az is, hogy közömbös számára a nemzeti önazonosság kérdése.

E-mail: kovacs.janos@iranytunteset.hu

Honlap: www.iranytunteset.hu

Blog: www.iranytunteset.blog.hu

www.facebook.com/iranytunteset

Telefon: +36-1-700-0760

Fax: +36-1-700-0770

